

Pet okruglih stolova o zavičajnosti

Novi pogled na mjesto knjige i knjižnice u svijetu koji ponovno otkriva prirodu i život svoga zavičaja

dr. sc. Ivanka Kuić, knj. savjetnica, viša predavačica

Sveučilišna knjižnica u Splitu

ivanka@svkst.hr

Fenomen baštine i njezina očuvanja javio se kao rezultat ideologije moderne o neprekidnom i linearnom napretku, čime je doveden u pitanje opstanak svih resursa koji bi trebali sljedećim generacijama omogućiti dostojanstven život. Fenomen baštine postao je tako pitanje našeg moralnog odnosa prema sebi, svojoj kulturi i okolini u kojoj živimo. Zaokret od moderne prema postmoderni postavio je to pitanje u središte opstanka ovoga svijeta s neizvjesnom budućnošću. Kao otpor nesmiljenom uništavanju prirodne baštine, globalnom kapitalu i procesima kulturne globalizacije, javlja se potreba za očuvanjem lokalnih kultura, materijalne i nematerijalne kulturne baštine i prirodnog okružja koji čine sastavnice naših identiteta. Razvija se afirmativni odnos prema baštini, ljubav prema zavičaju i zavičajnom, ponovno se podsjeća na ono što se činilo da je zaboravljeno ili mu prijeti da bude zaboravljeno u sklopu otpora zaboravu. Postmoderni duhovni prostor potiče na niz malih aktivnosti koje se rađaju lokalno ili nadlokalno, o zavičaju se uči u školama, čita u knjigama i priručnicima, traži se u književnosti. Kakvi su efekti takvog otpora, još se ne može sagledati, možda je to unaprijed izgubljena bitka koja vodi u katastrofu, ali tu prisutnu politiku otpora unutar društva rizika treba podržati na svim razinama, dati joj primjereno značenje, distribuirati informacije o njoj kao poticaj za novi kreativni odnos prema životu. Jedna takva aktivnost koja poziva na suprotstavljanje ravnodušnosti prema kulturnoj i prirodnoj baštini, koja podsjeća na to da treba voljeti zavičaj ma u kakvoj ga formi mi doživljavali (kao običaj, materijalno i nematerijalno stvaralaštvo, prirodno blago), da ga treba kroz umjetnost povezati s duhovnim svijetom djece i odraslih, do sada neprepoznata kao politika tihog otpora, okrugli su stolovi – razgovori koje organizira Gradska knjižnica Marka Marulića u Splitu.

Odjel za djecu i mlade Gradske knjižnice u Splitu pokrenuo je 2010. godine zanimljiv projekt, jedinstven u Hrvatskoj, a sržna mu je tema prirodna i umjetnička zavičajna baština u knjigama za djecu i mlade. Do sada je održano pet okruglih stolova pod zajedničkim naslovom *Zavičajnost u knjigama za djecu i mlade* i s posebnim naslovima svakog okruglog stola, koji propituju što je baština, kako i zašto je voljeti i kako znati o njoj. Kao rezultat takve aktivnosti dobili smo tiskane zbornike

radova koji su izvor važnih podataka o zavičaju i baštini, o aktivnostima vezanima uz zavičaj, i koji su reprezentacija prisutne svijesti mladih, škola i knjižnica o ljubavi prema zavičaju. U ovom ćemo prilogu predstaviti svih pet okruglih stolova, njihove glavne teme i ciljeve, autore priloga i prezentacija. Naravno da nije moguće spomenuti sve sudionike, pa se nadamo da će nam biti oprošteno što smo nekoga izostavili.

Tu svijest o važnosti zavičaja i opasnostima zaborava potrebno je i dalje osnaživati i razvijati u smjeru djelovanja, kao kompleks odnosa prema duhovnoj i materijalnoj baštini zavičaja, prema ljudima i običajima, prirodi, koji se danas popularno naziva „održivi razvoj“, s ciljem da ona postane identitetska sastavnica mladih u globaliziranom svijetu, čiji je Hrvatska dio. U skladu s tim, organizacija ovakvih okruglih stolova dobrodošla je i hvalevrijedna aktivnost koja omogućuje predstavljanje različitih i poticajnih projekata, teorijskih stavova i analiza, priča i ostvarenja, osnažuje ideje i inicijative za proaktivno djelovanje i kulturno pamćenje. No to, naravno, nije dovoljno – kad su djeca i mladi u pitanju, nužno je poticati književno stvaralaštvo, produkciju knjiga sa zavičajnom temom, toj temi dati pedagoško-psihološki, sociološki i povijesni okvir za otkrivanje ljepota zavičaja koje oblikuju njihove mlade duše. Sociolog Vjeran Katunarić u kulturi prepoznaje dva temeljna lica: stvaralačko i rušilačko. U tom kontekstu, nužno je zauzeti se za stvaralačko lice kulture u kojem prepoznajemo i napore za očuvanje baštine, otkrivanje njezine ljepote i borbu protiv egoističnog, rušilačkog genija što svojom snagom, prema crnim vizijama, ruši temelje opstanka. Stoga Odjel za djecu i mlade Gradske knjižnice Marka Marulića ima važno mjesto u borbi protiv politike zaborava, u upoznavanju javnosti s aktivnostima koje ne samo u Splitu, nego i šire idu u tom smjeru i, uopće, u edukaciji i održavanju diskursa o zavičajnoj baštini dovoljno živim i aktualnim da djeluje ne samo na mlade, nego i na odrasle građane ovoga grada. Nakon pet održanih okruglih stolova možemo govoriti ne samo o kontinuitetu prezentiranja naslovne teme, nego i o kontinuitetu djelovanja Odjela u odgoju mladih čitatelja, što djelatnosti Knjižnice daje posebno utemeljenje.

Prvi okrugli stol *Split u dječjoj književnosti* održan je upravo na 55. godišnjicu osnivanja Dječjeg odjela Gradske knjižnice Marka Marulića. Bio je to jedan od prvih odjela za djecu u Hrvatskoj koji je promicao knjigu i razvijao ljubav mladih korisnika prema pisanoj riječi. Otuda izbor teme i formu njezine prezentacije držimo ne samo iskorakom u radu koji je sam već postao tradicijom, na čemu možemo zahvaliti knjižničarima Odjela za djecu i mlade, njihovoj kreativnosti, razumijevanju problema i inteligentnom uočavanju potrebe da se djeluje, nego još više rezultatom opredjeljenja naslonjenog na tradiciju – da se neprekidno razvijaju oblici rada s mladim čitateljima i svijest o mjestu knjige i čitanja u njihovu djetinjstvu i kasnije životu. Takvo opredjeljenje danas potiče širu društvenu promjenu odnosa prema prirodi, školskoj nastavnoj i izvannastavnoj aktivnosti kao obliku edukacije, te stav da se izgradnjom učenika kao odgovorne odrasle osobe mijenja naš odnos prema

onome što smo mi baštinili i što će drugi baštiniti od nas. S druge strane, mladi se motiviraju da u slobodnom vremenu kroz knjigu i druženje oplemenjuju svoj životni prostor i odnose s drugima. Upravo su u tim koordinatama Gradska knjižnica Marka Marulića i njezin Odjel našli svoje mjesto: ne kao fizički prostor, nego kao prostor društvenoga dijaloga s najmlađom i mladom populacijom i njihovim odgovjiteljima, koji trebaju to iskustvo dalje ponijeti u život.

Kako u predgovoru ističu Grozdana Ribičić i Vesna Mihanović, urednice prvoga broja zbornika koji sadrži tekstove s prvog i drugog okruglog stola, zapitale su se zašto je među brojnim knjigama za djecu i mlade malo onih koje su tematski vezane uz Split, njegovu povijest i kulturu. Na raspravu u okviru prvog okruglog stol bili su pozvani književnici, nakladnici, prosvjetni djelatnici i knjižničari. Priložena su tri članka i nekoliko osvrti i sažetaka usmenih izlaganja koji temu splitskih motiva u književnosti i rad na stvaranju književnih djela, priručnika i projekata s temom zavičajne baštine u nastavnim i izvannastavnim projektima propituju ili opisuju teorijski, iskustveno, praktično. Između vrijednih projekata, kao ilustrativne, izdvajamo iskustvo Dijane Dvornik koja propituje mogućnosti da se u okviru nastavnih programa istražuje i opisuje rad na učeničkom projektu o povijesti i zavičajnoj baštini Splita te naglašava važnost dvosmjerne motiviranosti: s jedne strane nastavnika, a s druge učenika i roditelja. Na temelju toga rada nastao je i priručnik *Grad mi priča...* koji prezentira splitsku kulturnu povijest i, u nedostatku druge literature, može poslužiti kao pomoć učenicima za upoznavanje povijesti grada. Bože Ujević opisuje pak svoje iskustvo s izradom slikovnica, naglašava važnost povijesnih slikovnica i zanimljivo ih povezuje s turističkom ponudom grada kao originalne turističke suvenire. Kraći tekstovi ili sažeci izlaganja naglašavaju važnost proučavanja zavičajne baštine i zavičajnost u književnosti. Iako smo doznali o nizu manjih projekata o zavičajnosti, zaključeno je da je malo knjiga i slikovnica sa splitskim motivima, a stvarni uvid u književnost za djecu i mlade moguć je, barem kvantitativno, samo na policama knjižnica ili u biltenima. No, to je pitanje književne inspiracije, na koju se ne smije utjecati, ali je zbog složenosti književnoteorijskog postupka, jezičnih resursa i forme, treba cijeniti. Za splitskog nakladnika Zorana Boškovića biti nakladnikom slikovnica nije komercijalno isplativo, ali je zato blagoslovljeno. U spašavanju onoga što bi bilo zaboravljeno i izgubljeno on nalazi svoju nakladničku obvezu i motiv za prihvaćanje takvih projekata.

Drugi okrugli stol, održan 2011., imao je naslov *Splitski ilustratori*. U Splitu se zarana uočilo da su djeca vjerna čitateljska publika. Još 1922. *Knjižara Jurić* objavila je veliki popis slikovnica i knjiga za djecu i mlade, iz čega se zaključuje da su djeca bila čitateljska publika o kojoj su knjižari itekako brinuli. Splitski publicist i pisac Drago Magjer u svojoj kolumni pod naslovom *O splitskim bibliotekama ili zašto se kod nas malo čitaju knjige*, tiskanoj u *Jadranskom dnevniku* iz 1936., piše o tome kako su u Splitu najbrojnija čitateljska publika – upravo djeca. Čitateljska

publika okrenuta intimi (u terminima Jürgena Habermasa), koja je obuhvaćala gradsku elitu i obrazovane, postupno se raspala i okrenula javnosti – čitanju novina i diskusijama oko kavanskog stola, a na čitateljsku scenu stupili su djeca i žene. Na tome tragu Ivan J. Bošković daje pregled dječjih časopisa koji su izlazili u Splitu do posljednjih desetljeća, tj. do pojave *Oblutka*. Autor naglašava da je Split još početkom 20. stoljeća shvaćao važnost dječje književnosti jer su u njemu tada živjeli ili su potekli iz njega mnogi hrvatski pjesnici, te da je splitska dječja književnost „značajna stranica“ hrvatske dječje književnosti. Posebno je zanimljiv list *Novo doba za djecu* (1935. – 1941.) koji objavljuje dječju poeziju, edukativne članke, zabavne igre za djecu, stripove i sl. i razvija ljubav prema cjelokupnom dječjem stvaralaštvu. List je bio bogato ilustriran i stoga zanimljiv djeci. Čitajući dječje novine, književna riječ postajala je dio njihova djetinjstva, a časopis dio medijskog okruženja s kojim odrastaju, na koji se navikavaju i koji s nestrpljenjem očekuju znajući da donosi nova uzbuđenja. O recepciji dječjeg pjesništva u Splitu može se zaključivati i na temelju činjenica o publiciranju dječjih časopisa/listova u kojima su, osim značajnijih splitskih pjesnika koji su tada živjeli u Splitu (Verka Škurla Ilijić, Rikard Katalinić Jeretov i dr.), surađivali i mnogi hrvatski i jugoslavenski dječji pjesnici, poput Vladimira Nazora, J. Jovanovića Zmaja i dr. U teorijskom smislu značajan je članak Diane Zalar o suvremenoj hrvatskoj slikovnici i tendencijama koje je zapazila u njezinoj pojavnosti: sve je više slikovnica u različitim gradovima, što nas upućuje na kulturnu policentričnost i kreativnost stvaralaca (ilustratora i književnika), na pojavu turističkih slikovnica, osviještenost autora o specifičnostima toga žanra, porast zanimanja za hrvatsku pučku priču i sl. Diana Zalar drži da je potrebno još istraživanja kako bi hrvatska slikovnica mogla pratiti svjetske trendove, posebno kad je u pitanju odnos teksta i slike. Slikovnica je dvojni diskurzivni žanr u kojem su tekst i slika u posebnom odnosu, pa autorica u teorijskom uvodu ističe razlike između ilustrirane knjige i slikovnice i njezine žanrovske umjetničke specifičnosti. U nastavku, kao dio okruglog stola, zbornik donosi tekstove o različitim projektima promocije hrvatske slikovnice (Gradske knjižnice grada Zagreba), suradnji knjižnice i osnovnih škola u provođenju integrirane i projektivne nastave na unapređivanju umjetničkog odgoja (Gradska knjižnica *Juraj Šižgorić* Šibenik), suradnji književnice Dunje Kalilić i ilustratorice Silvane Jurage na knjizi *Teta Mašta*, te niz drugih informativnih tekstova.

U zaključcima su istaknuti problemi s kojima se susreću autori i nakladnici hrvatske slikovnice, što upućuje na potrebu sustavnog pristupa i jače državne potpore kako financiranju, tako i edukaciji pedagoških stručnjaka, nakladnika i urednika. Iako je istaknuto da je malo slikovnica sa zavičajnom tematikom, bilten *Splitski ilustratori u knjižnom fondu dječjih odjela Gradske knjižnice Marka Marulića*, tiskan na kraju zbornika, donosi 30 imena splitskih ilustratora ili onih koji su rodom iz Splita (među njima je i poznato ime Joška Marušića) još od 1920. i popis slikovnica

koje su ilustrirali. Ovaj je bilten vrlo vrijedno informacijsko pomagalo i povijesni izvor za proučavanje toga područja.

Treći okrugli stol proširio je temu zavičajnosti na Splitsko-dalmatinsku županiju. Uređen je vrlo pomno, a izloženo gradivo podijeljeno je u tri cjeline: *Baština – univerzalni odgojitelj*, *Škola i baština* i *Doprinos muzeja, udruga, vrtića*. Zbornik donosi više značajnih tekstova koji pitanju baštine pristupaju s aspekta implementacije baštinskoga odgoja u nastavne programe i rezultata pojedinih projekata te primjerima dobre prakse u promicanju baštine. U prvom dijelu Hicela Ivon naglašava važnost baštinskoga odgoja kao edukacijskog oblika odgoja za baštinu te važnost baštinskih projekata kao nastavnih oblika koji zbližavaju djecu i kulturne i prirodne fenomene njihove životne sredine. Rad na baštinskim projektima potiče integralno, kreativno ponašanje, drži autorica i potiče razvoj učenika u skladu s pedagoškim konceptom cjelovitoga bića s brojnim potencijalima. Držimo da ako je kultura, uz brojne njezine definicije, sposobnost da stvaramo, razumijemo i oblikujemo prirodne i intelektualne potencijale našeg okruženja i nas samih, onda je baštinski odgoj – odgoj za kulturu, lokalnu i nacionalnu. Na toj crti, prezentacije lokalnih kulturnih obilježja, pjesničkih, kulinarskih, etnografskih i dr., nastavljaju se i članci iz drugog dijela zbornika. Izdvojimo samo kao primjer, koji ne umanjuje važnost ostalih priloga, članke o šoltanskoj pjesničkoj baštini i manifestaciji *Ča – more – judi* Željke Alajbeg, o kuharskim običajima iz Trogira Mihaele Russo i Mirele Medić, te o edukativnoj etnološkoj vježbenici Ivane Babić i Petra Ujevića iz Lovreća. Lucija Puljak u drugom dijelu zbornika piše o baštini u školskom kurikulumu koja je zastupljena u projektu *Turistička kultura* i njegovoj primjerenosti za odgoj i stjecanje ključnih kompetencija poznavanja i vrednovanja kulturne i prirodne baštine. U trećem dijelu zbornika predstavljeni su pedagoški projekti muzeja, vrtića i udruga na prezentaciji umjetničke i kulturne baštine županije. U zaključku se ističe da su projekti, slikovnice, primjeri dobre prakse i knjige pokazali bogatstvo sadržaja i načina prezentacije baštine. Zadivljuje broj prezentacija zastupljenih u drugom i trećem dijelu zbornika. Na žalost, zbog nedostatka prostora ne možemo ih sve spomenuti. Uz okrugli stol priređena je i izložba knjiga i slikovnica o temi okrugloga stola. U završnom dijelu zbornika dan je popis izdavača, među kojima su, osim komercijalnih nakladnika, škole, muzeji, vrtići i udruge. Svjedočimo možda nedovoljnoj, ali ipak bogatoj izdavačkoj produkciji koja angažira različite nakladnike.

Četvrti okrugli stol, održan pod naslovom *Utjecaj hrvatske usmene tradicije u suvremenoj književnosti za djecu i mlade*, propituje odnose tradicije i suvremene književnosti u hrvatskoj dječjoj književnosti. Ovaj četvrti zbornik pokazuje konzistentnost tema i visoku vrijednost izloženih radova. Postmoderna dječja književnost otvorena je utjecajima usmenosti i „tematskoj zaigranosti“, fantastici i drukčijem doživljaju dječjeg svijeta. Polazne teze ovog okruglog stola upućuju na to da je usmena književnost nedovoljno zastupljena u školskoj lektiri te da je nedovoljno takvih

izdavačkih projekata. S druge strane, kaže se u tezama, nastaje nova vrsta umjetničke književnost za mlade s književno-estetskim elementima usmene književnosti. U prvom dijelu zbornika *Hrvatska i dalmatinska usmena tradicija i dječja književnost* Marko Dragić upoznaje nas sa splitskom povijesnom i etnološkom predajom i legendama. To je katalog znanja o predaji vezanoj uz Split koji obogaćuje naš današnji svijet i doživljam suvremenoga Splita, a Diana Zalar piše o mitološkim bićima u hrvatskoj umjetničkoj prozi za djecu. Autorica sistematizira taj rašireni svijet „planeta Mašte“ kako bismo ga mogli racionalno obuhvatiti i učiniti dijelom sebe i svoje sadašnjosti. Na toj je liniji i Mladen Vuković, koji nas upoznaje s usmenom tradicijom u knjigama za djecu Splitsko-dalmatinske županije. U drugom dijelu zbornika pod naslovom *Usmena tradicija i novo doba* Renato Baretić, splitski književnik i novinar, opisuje već u cijeloj Hrvatskoj poznat projekt pričanja priča *Pričigin*, koji je u Splitu započeo 2007. godine. Riječ je o suvremenoj, postmodernoj formi stvaralaštva pričanjem priča koja čuva tradiciju usmenoga komuniciranja i neposrednog kontakta autora i publike te na nov način povezuje prošlost i sadašnjost. Poput McLuhanove metafore o globalnom selu, koja naznačuje svijet povezan globalnim medijima, oslobođen linearnosti pisma, auditivan i taktilan, *Pričigin* je metafora sijela, gdje se priča, sluša i zabavlja. *Pričigin* tako odgaja čovjeka slušatelja naglašavajući uho koje je u modernom svijetu ustuknulo pred okom, povezuje ljude u „sadašnjem“ vremenu nitima priče i stvaralaštva, suprotstavljajući ga globalnoj nervozni uzrokovanoj uzurpiranošću glasnim medijima u teško pronađenoj tišini. Kao što autor kaže – na početku je stajala priča. Činjenica da se ovaj jedinstveni festival događa u Splitu upućuje na željenu policentričnost našeg svijeta, u kojem smo otvoreni za nove doživljaje. Vedran Čačić piše o problemu usmene tradicije i elektroničkih medija i kao osnivač portala *Hrvatski mitovi i legende* opisuje sadržaj portala. Autor ocjenjuje da je zastupljenost usmene tradicije u elektroničkim medijima u uzlaznoj putanji, da se povećava broj korisnika. Međutim, već je uočeno da digitalno okruženje pozitivno utječe na čitatelje – prije svega kao interaktivni medij jer omogućuje kreaciju, suradnju i mijenja koncepte autorstva uključujući čitatelja. Stoga se njegova predviđanja o uzlaznoj putanji portala hrvatske usmene baštine čine realna.

Grozdana Ribičić predstavila je rezultate pilot-ankete provedene na Odjelu za djecu i mlade *U potrazi za hrvatskim romanom*. Rezultati su potvrdili već uočene trendove da knjiga i čitanje nisu omiljeni među učenicima viših razreda osnovnih škola, pa ni među gimnazijalcima, posebno lektira. S odrastanjem smanjuje se postotak onih koji čitaju, a povećavaju se druge aktivnosti kojima se posvećuju u slobodnom vremenu: surfanje na internetu, sport, TV. Ti trendovi već dugo zabrinjavaju roditelje, pedagoge, nastavnike i knjižničare. Okrugli stol pratila su brojna i raznovrsna izlaganja na posterima s primjerima dobre prakse i, naravno, na kraju informativni bilten o knjigama *Hrvatska usmena tradicija i suvremena književnost za djecu i mlade*.

Peti okrugli stol održan je pod naslovom *Prirodna baština Hrvatske u literaturi za djecu i mlade*, s tezom da se osvijesti veza između prirodne i kulturne baštine, problematizira ta tematika i potakne stručna i književna produkcija kako bi nacionalna i lokalna prirodna baština bile zastupljenije u knjigama za djecu i mlade i koristile se u njihovu odgoju i razvijanju ljubavi prema prirodnoj baštini. U prvom dijelu pod nazivom *Prirodna baština Republike Hrvatske i Splitsko-dalmatinske županije* referenti su predložili neke vrlo važne informacije o hrvatskoj i županijskoj prirodnoj baštini u različitim formama i medijima: kao sistematizirani izvještaji o stanju prirodne baštine ili kroz popis relevantnih izvora iskustvom stručnjaka (Mario Mimica, Gvido Piasevoli i Zora Kažimir, Maruška Nardelli), kao iskustvo fotografije, okom fotografa koji bilježe podatke o prirodi (Ivo Pervan, Lucija Puljak), te iskustvom priče (Ivica Šodan). Drugi dio *Priroda u književnosti i literaturi* odnosi se na vezu književnosti i prirode. Ovdje odmah izdvajamo toplu priču Mladena Vukovića *Biblijski magarac* koja govori o simbolu teškog dalmatinskog života i najopjevanijoj životinji u našoj književnosti – magarcu, dragoj i izdržljivoj životinji koja podnosi sve nedaće čovjekova života, a koji je sada zaštićena životinja. O prirodi kao književnom nadahnuću piše Hrvojka Mihanović-Salopek, koja u prisutnosti fenomena prirode u književnosti uočava afirmativni, kreativni i ekološko osviješten stav prema prirodi. Književnim ostvarenjima i prirodi vraćaju se Željka Horvat-Vukelja (svojim književnim iskustvima) i Tomislav Najev. Slijedi nekoliko autora koji pričaju tople priče o prirodi: stablima, biljkama, psećim pričama, šumama (Katja Matković Mikulčić, Irma Kovačić, Mara Ožić-Bebek, učenice šestog razreda Osnovne škole *Ostrog* iz Kaštela). Zbornik donosi i primjere suradnje knjižnica, škola i udruga s baštinskim ustanovama iz Siska, Šibenika, Novske, Solina, Kaštela, s Brača. Njihove prezentacije potvrđuju široku distribuciju interesa za ovaj skup i za predstavljanje projekata na kojima rade.

Treba svakako reći da okrugli stolovi koje je pokrenuo Odjel za djecu i mlade ne teže da se pitanju zavičaja i baštine približe isključivo znanstvenom akribijom, nego da u atmosferi kreativnog izlaganja pokažu bogatstvo mogućnosti simbolične reprezentacije kulturne i prirodne baštine, potaknu na razgovor o njoj, njezinim ljepotama i sposobnosti da oplemeni čovjeka i njegov život, te o načinu kako da ona postane identitetska sastavnica mladih. Na žalost, do danas još nije pronađen univerzalni način da se pomiri ideologija progresa i nezajažljiva potreba liberalnoga kapitalizma da uzima od prirode s idejom očuvanja prirodne baštine i konceptom održivog razvitka. Isto tako, čovjek se sam sa sobom i uz pomoć medija bori protiv zaborava i svoje nesavršenosti. Za usmeni prijenos informacija ključan je pojam *zaborav*; u procesu zapamćivanja nužno se događa prerada informacija koja preoblikuje informaciju tako da je možemo zapamtiti, pa u tom procesu neke informacije odlaze u zaborav. Otuda je zaštita pisane i na drugi način nastale kulturne

baštine naslijeđe koje moramo na svaki način čuvati. Kao nit poveznica svih pet okruglih stolova prepoznaju se knjiga, književnost, knjižnica. Oni su u ovim zbornicima dobili potvrdu kao mediji pamćenja zavičajne kulturne baštine i nositelji onih odgojnih vrijednosti koje mogu oblikovati svjesne i odgovorne mlade osobe i društveno odgovorna mjesta susreta i dijaloga. Naglašeno je također da je usmena književnost dio naših vrijednosti koje se ne smiju prepustiti zaboravu. U kontekstu takve nesavršene, rušilačke i memorijski ograničene prirode čovjeka, ovakvi okrugli stolovi, koji bilježe razmišljanja, stavove, aktivnosti, bogatstvo baštine, trebaju biti priznati i društveno podržani projekti s razvojnom koncepcijom. Time je potvrđeno novo mjesto knjižnica u našoj sadašnjosti i budućnosti. Važno je još nešto napomenuti: zasigurno će ovi zbornici u nekim budućim vremenima biti vrijedan izvor informacija o važnosti knjige za čuvanje sjećanja i razvijanje ljubavi prema baštini.

Kuić, Ivanka diplomirala je smjer jugoslavenska književnost i jezici na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Od 1977. godine bila je zaposlena u Narodnoj knjižnici Split (sada Gradskoj knjižnici Marka Marulića u Splitu), a od 1985. godine zaposlena je u Sveučilišnoj knjižnici u Splitu kao voditeljica Odjela periodike u stručnom zvanju knjižničarskog savjetnika. Od 1989. do 1993. bila je ravnateljica Sveučilišne knjižnice. Magistrirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti, s temom *Knjižnice u Splitu u drugoj polovici 20. st.: djelovanje, vrste i poslovanje*, a 2012. doktorirala je na istom odsjeku na temi *Recepcija knjige za vrijeme druge austrijske uprave : (1814. – 1918.)*. Predavala je na Odsjeku za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru i bila je nositeljica kolegija *Usmena i pisana kultura* od 2005. do 2012. godine. Bila je mentorica studentskih završnih i diplomskih radova. Na Sveučilištu u Zadru dobila je nastavno zvanje višeg predavača. Vanjska je suradnica Filozofskog fakulteta u Splitu, Odsjeka za sociologiju, na kolegiju *Knjiga, knjižnice i društvo*.

Imala je više izlaganja na stručnim i znanstvenim skupovima u Hrvatskoj i u inozemstvu. Objavila je više radova u stručnim i znanstvenim časopisima u Hrvatskoj koji su indeksirani u domaćim i međunarodnim bazama te je surađivala na znanstvenim projektima. Poseban joj je znanstveni interes socijalna povijest knjige i pisane baštine (posebice medija) te povijest čitanja. Bavi se i problemima digitalizacije kulturne baštine, posebno digitalizacije starih novina.

Recenzija

Zbornik radova s petog okruglog stola o zavičajnosti u knjigama za djecu i mlade nosi naslov *Prirodna baština hrvatske u literaturi za djecu i mlade*. Kao peti u nizu, zbornik uspješno nastavlja ideju osvješćivanja, problematiziranja i prenošenja znanja o baštini i potrebi njezina očuvanja u lokalnoj zajednici. Ovaj je zbornik tematski posvećen prirodnoj baštini, prirodnim ljepotama Republike Hrvatske i osobitostima zavičajnog toposa. Prilozi u zborniku podijeljeni su u tri logičke strukturne cjeline: *Prirodna baština Republike Hrvatske i Splitsko-dalmatinske županije*, *Priroda u književnosti i literaturi* te *Projekti suradnje knjižnica, škola i udruga s baštinskim ustanovama*.

Zbornik je lijep primjer uspješne interdisciplinarne suradnje u kojoj svoj vrijedan doprinos daju radovi s područja geografije, ekologije, znanosti o književnosti, književnosti i knjižničarstva. Posebno je potrebno istaknuti metodičku usmjerenost većine radova treće cjeline, nastalih kao rezultat promišljanja o načinima približavanja sadržaja poput važnosti upoznavanja i čuvanja prirodne i kulturne zavičajne baštine djeci. Neki su pak prilozi rezultat već uspješne nastavne i izvannastavne prakse, što zapravo pokazuje još jednu pozitivnu dimenziju ovoga projekta, a to je njegova primjenjivost i dobar primjer kako se obrazovanjem, tj. dobrim upoznavanjem lokalne zajednice u kojoj živimo, postiže stvaranje osjećaja poštovanja i privrženosti zavičaju te time i očuvanju prirodne baštine.

U petom se zborniku, kao i u četvrtom, primarna usmjerenost na užu regionalno područje širi na državne okvire pa se kao posljedica ostvaruju zanimljive suradnje, primjerice sa Sisačko-moslavačkom županijom. Rezultat su prilozi u kojima se izmjenjuju boje lokalnih kolorita i ocrtava međusobna podrška u sličnim zavičajno usmjerenim nastojanjima. Ostvarivanjem suradnji ove vrste projekt ovakve opstojnosti dobiva na široj, pa i nacionalnoj važnosti, što je svakako i ohrabrenje i jamstvo daljnje uspješnosti projekta.

Književni dio zbornika sastoji se od dva dijela: znanstveno-stručnog pristupa i subjektivnih, autobiografskih osvrtâ. U svojem opsežnom članku Hrvojka Mihanović-Salopek izdvaja hrvatske autore dječje književnosti koji u svojim djelima u većoj ili manjoj mjeri tematiziraju prirodu. Nižući ih kronološki, od pedagoga Ivana Filipovića preko Ivane Brlić-Mažuranić i Vladimira Nazora do suvremenog vremena, autorica slaže mozaik slika prirode u vizurama petnaestero različitih autora obuhvativši razdoblje od više od 150 godina. Svakim prikazom opisan je zaseban i jedinstven svijet autorske imaginacije i doživljaja prirode, duh različitih vremena i funkcionalnost tekstova u različitim društvenim i recepcijskim prilikama. No iako je svaki od autora ostavio svoj osobni i neponovljivi pečat u povijesti

hrvatske dječje književnosti, ipak se, kako autorica naglašava, u dugom razdoblju uočavaju i određene pravilnosti. Prikazi prirode u starijem razdoblju uglavnom su fantastični, mitski, te najčešće u funkciji poetskih i lirskih doživljaja prirode (primjerice u djelima Ivane Brlić-Mažuranić, Vladimira Nazora ili Tina Kolumbića). Fantastičnim, bajkovitim elementima prirodu u dječjoj književnosti prikazuju Višnja Stahuljak-Chytil, Sunčana Škrinjar i Želimir Hercigonja. Priroda postaje idilično utočište za bijeg od svakodnevice u kojoj se čovjek otuđio od prirode. I kao potaknuti osjećajem udaljavanja čovjeka od prirode, suvremeni se autori sve više odlučuju za realističan prikaz prirode: od lirskog autobiografizma, dokumentarizma pa preko ekoloških priča o ugroženim i zaštićenim vrstama do enciklopedijskih i didaktičkih formi. Lirsko obojeni doživljaji i sjećanja, koje nalazimo kod Pavla Pavličića i Katje Matković-Mikulčić, oživljavaju okuse i mirise djetinjstva te intimne doživljaje prirode. Prirodopisne i eko priče, kao u Joze Vrkića, Nikole Pulića ili Jože Horvata, otvaraju vrata novoj perspektivi oslikavanja prirode u kombinaciji popularnoznanstvenog i spoznajnog višemodalnog pristupa. U novije vrijeme, kako primjećuje Mihanović-Salopek, pojavljuju se eko-priče s naglašenom didaktičkom funkcijom, primjerice priče Nade Mihoković-Kumrić ili Željke Horvat-Vukelja, nastale s ciljem prenošenja specifičnih (prirodoslovnih, botaničkih, zemljopisnih ili medicinskih) znanja djeci. Članak na kraju pokazuje kako je suvremeno vrijeme, čini se, donijelo sa sobom novi pristup prirodi, a što je u suglasju s novim odnosom čovjeka prema okolišu: ističe se svijest o potrebi zaštite prirode i prirodnih ljepota, ali i potreba učenja o prirodi od koje smo se, očigledno, otuđili.

Književni dio sadrži i priloge književnica Željke Horvat-Vukelja, Katje Matković-Mikulčić, Irme Kovačić i Mare Ožić-Bebek koje autobiografskim diskursom progovaraju o svojim književnim djelima, motivaciji i kontekstu njihova nastanka, a tekstovi takve vrste uvijek su zanimljiv doprinos interpretaciji djela.

Zbornik *Prirodna baština hrvatske u literaturi za djecu i mlade* zaokružena je cjelina cijelog niza nastojanja da se prirodna baština obuhvati iz što različitijih aspekata kako bi se što jasnije, bolje i plastičnije prenijela poruka o prirodnim raznolikostima i bogatstvima te potrebi njihova očuvanja. Svojom interdisciplinarnošću i praktičnom primjenljivošću zbornik je rezultat hvalevrijednog projekta koji oslikava veliki trud i usmjereni rad da se djeci što bolje prezentira prirodna baština Republike Hrvatske.

dr. sc. Sanja Lovrić Kralj

Prvi dio

*Prirodna baština Republike Hrvatske
i Splitsko-dalmatinske županije*